

Coord: Dorina Zeca

Autori: Dragoș Călin, Ionuț Militaru, Mihaela Vasiescu, Roxana-Maria Călin, Anamaria-Lucia Zaharia, Paula-Andrada Coțovanu, Florin Mihăiță, Cristinel Ghigheci, Mihaela Lavinia Cîrciumaru, Cristina Radu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Irina Alexandra Ghergheșanu, Vasile Bozeșan, Beatrice Ramașcanu, Alexandra Lăncrănjan, Iulian Balan

Dreptul de proprietate

**Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor
Omului pronunțate în cauzele împotriva României**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

CUPRINS

INTRODUCERE	9
CAPITOLUL I	
NOȚIUNEA DE BUN	41
Cauza Maria Atanasiu și alții împotriva României	41
Cauza Stoian împotriva României	62
Cauza Bălașa împotriva României	69
Cauza Anghelescu împotriva României (Nr. 2)	78
Cauza Maties împotriva României	81
Cauza Arhiepiscopia Catolică Alba Iulia împotriva României	86
Cauza Mureșanu împotriva României	99
Cauza Albu și alții împotriva României	101
Cauza Stere și alții împotriva României	109
Cauza Dumitru și alții împotriva României	114
Cauzele Felicia Mihăieș împotriva României și Adrian Gavril Senteș împotriva României	115
Cauzele conexe Ana Maria Frimu, Judita Vilma Timar, Edita Tanko, Marta Molnar și Lucia Ghețu împotriva României	118
Cauza Constantin Abăluță și alții împotriva României	123
Cauza Ionel Panfile împotriva României	125
Cauza Maria Elisabeth Puricel împotriva României	132
CAPITOLUL II	
RESTITUIREA ÎN NATURĂ	141
Cauza Octavian Popescu împotriva României	141
Cauza Dumitru împotriva României	143
Cauza Buceaș și Buciaș împotriva României	146
CAPITOLUL III	
RESTITUIREA PRIN ECHIVALENT: VALOAREA DE CIRCULAȚIE A BUNULUI SAU MĂSURI REPARATORII	150

Cauza Dragalina împotriva României	150
Cauza Petroiu și alții împotriva României	153

CAPITOLUL IV

INGERINȚE ÎN EXERCITAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE	156
Cauza Plechkov împotriva României	156
Cauza Braniște împotriva României	169
Cauza Bălan împotriva României	172
Cauza S.C. Complex Herța Import Export S.R.L. Lipova împotriva României	175
Cauza Jarnea și alții împotriva României	179
Cauza S.C. Granitul S.A. împotriva României	182
Cauza Ilie Ionescu împotriva României	188
Cauza Vergu împotriva României	192
Cauza Ion Constantin împotriva României	198
Cauza Buică împotriva României	205
Cauza Moculescu împotriva României	208
Cauza Dumitru Georgescu și Ion Georgescu împotriva României	210

CAPITOLUL V

NERESPECTAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE DE CĂTRE STATUL ROMÂN, NEACORDAREA DESPĂGUBIRILOR	216
Cauza Uniunea Județeană a Societăților Cooperative Ilfov împotriva României	216

CAPITOLUL VI

NEEXECUTAREA UNOR HOTĂRÂRI JUDECĂTOREȘTI	223
Cauza Buti și alții împotriva României	223
Cauza Geta Stanciu și alții împotriva României	226
Cauza Vidu și alții împotriva României	228
Cauza Maria și DorelDănuț Barbu împotriva României	230
Cauza Preda și alții împotriva României	233
Cauza Fundația Cămine de elevi ale Bisericii Reformate și Stanomirescu împotriva României	251
Cauza R.J. Import Roger Jaeger A.G. și R.J. Import București S.A. împotriva României	267
Cauza Agache împotriva României	270
Cauza Rednic și alții împotriva României	276

Cauza Băjănaru împotriva României	277
Cauza Ion Popescu împotriva României	282
Cauza Papuc împotriva României	289
Cauza Marin și Gheorghe Rădulescu împotriva României	295
Cauza Ursan împotriva României	299
Cauza Trofim împotriva României	303
Cauza Popa și alții împotriva României	305
Cauza Tomescu împotriva României	308
Cauza Sarchizian împotriva României	312
Cauza Ana Pavel împotriva României	315
Cauza Jacob Pop și alții împotriva României	318
Cauza Stomff împotriva României	323
Cauza Teodor și Constantinescu împotriva României	326
Cauza Traian-Constantin Nicolescu împotriva României	331
Cauza Man și Cușa împotriva României	335
Cauza S.C. Silvogrecu Com. S.R.L. împotriva României	339
Cauza Pică împotriva României	343
Cauza Evolveanu împotriva României	347
Cauza Lefter Niță împotriva României	351
Cauza Loewenton împotriva României	355
Cauza Mlădin împotriva României	362
Cauza Tureanu împotriva României	365
Cauza Corbu împotriva României	369
Cauza Stanca Ciobanu împotriva României	376
Cauza Emilian Ștefănescu împotriva României	381
Cauza Demetrescu împotriva României	385
Cauza S.C. Prodcomezim S.R.L. împotriva României	389
Cauza Stürner împotriva României	392
Cauza Străin și alții împotriva României	395
Cauza Sabin Popescu împotriva României	406
Cauza Viașu împotriva României	411
Cauza S.C. Uzinexport S.A. împotriva României	422

CAPITOLUL VII

DESFIINȚAREA UNEI HOTĂRÂRI JUDECĂTOREȘTI ÎN CĂI EXTRAORDINARE

Cauza Gridan și alții împotriva României	426
Cauza Mihalache împotriva României	434

Cauza Fundația Bucovina Mission Inc. și Fundația Bucovina București împotriva României	437
Cauza Lăncrănjan Franchini și alții împotriva României	440
Cauza Giuran împotriva României	443
Cauza Brumărescu împotriva României	449
Cauza Golea împotriva României	452

CAPITOLUL VIII

SATISFAȚIE ECHITABILĂ	456
Cauza Evolceanu împotriva României	456
Cauza Rednic și alții împotriva României	458
Cauza Vergu împotriva României	459
Cauza Bălașa împotriva României	461
Cauza Forna împotriva României	462
Cauza Marton împotriva României	464

INTRODUCERE

Prezenta lucrare propune publicului o selecție a hotărârilor relevante pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în interpretarea și aplicarea art. 1 din Protocolul nr.1 adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în cauzele împotriva României, evidențiind înțelesul noțiunilor autonome, precum „bun”, „interes patrimonial”, „speranța legitimă” sau „valoare patrimonială”, „ingerință” și „imposibilitate obiectivă de executare”.

Potrivit art. 1 „Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional. Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții, sau a amenzilor”.

Lucrarea este structurată în 8 capitole.

I. Noțiunea de bun

În cauza *Maria Atanasiu și alții împotriva României*, Curtea realizează o distincție între noțiunea de bun în sensul dreptului la restituirea în natură a imobilului preluat abuziv și noțiunea de bun - drept de despăgubire.

Plecând de la jurisprudența constantă cu privire la sensul autonom al noțiunii de „bunuri” și cu privire la criteriile reținute în jurisprudența Curții, s-a reamintit că un reclamant nu poate pretinde o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție decât în măsura în care hotărârile pe care le critică se referă la „bunurile” sale în sensul acestei prevederi. Noțiunea de „bunuri” poate cuprinde atât „bunuri actuale”, cât și valori patrimoniale, inclusiv creanțe, în baza cărora un reclamant poate pretinde că are cel puțin o „speranță legitimă” de a obține beneficiul efectiv al unui drept de proprietate (*Gratzingerova c. Republicii Cehe*, par. 69).

Curtea a reamintit, de asemenea, că art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție nu poate fi interpretat în sensul că ar impune statelor contractante o

obligație generală de a restitui bunurile ce le-au fost transferate înainte să ratifice Convenția (*Jantner c. Slovaciei*, 4 martie 2003, par. 34).

S-a reiterat faptul că *existența unui „bun actual”* în patrimoniul unei persoane este în afara oricărui dubiu dacă, printr-o hotărâre definitivă și executorie, instanțele i-au recunoscut acesteia calitatea de proprietar și dacă în dispozitivul hotărârii ele au dispus în mod expres restituirea bunului.

Pe de altă parte, interesul patrimonial este de ordinul creanței, el nu poate fi considerat o „valoare patrimonială” decât dacă are o bază suficientă în dreptul intern, de exemplu atunci când este confirmat printr-o jurisprudență bine stabilită a instanțelor (*Kopecky*, par. 52).

Prin urmare, Curtea a apreciat că transformarea într-o „valoare patrimonială”, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, a interesului patrimonial ce rezultă din simpla constatare a ilegalității naționalizării este condiționată de întrunirea de către partea interesată a cerințelor legale în cadrul procedurilor prevăzute de legile de reparație și de epuizarea căilor de atac prevăzute de aceste legi.

În speță, Curtea a observat că nicio instanță sau autoritate administrativă internă nu le-a recunoscut doamnelor A. și P. în mod definitiv, un drept de a li se restitui apartamentul în litigiu. Hotărârile invocate de reclamante, deși toate constată că naționalizarea întregului imobil a fost ilegală, nu constituie un titlu executoriu pentru restituirea acestui apartament.

Rezultă că acest apartament nu reprezintă un „bun actual” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, de care reclamantele s-ar putea prevala.

Totuși, deși constatarea judiciară a naționalizării abuzive a imobilului nu atrage după sine în mod automat un drept de restituire a bunului, Curtea a observat că ea *dă dreptul la o despăgubire*, din moment ce, din hotărârile instanțelor interne ce au dobândit autoritate de lucru judecat reiese că erau întrunite condițiile legale impuse pentru a beneficia de măsurile de reparație, și anume naționalizarea ilegală a bunului și dovada calității de moștenitor a fostului proprietar. Curtea a acordat importanță și faptului că Primăria București refuză încă să se conformeze deciziei irevocabile a Î.C.C.J. din data de 18 aprilie 2005, fără a oferi o justificare valabilă.

Conform art. 1 din Protocolul nr. 1, statul are dreptul de a expropria bunuri - inclusiv orice drepturi la despăgubire consfințite de lege - și de a reduce, chiar foarte mult, nivelul despăgubirilor prin mijloace legislative. Ceea ce prevede art. 1 din Protocolul nr. 1 este ca valoarea despăgubirii acordate pentru o privare de proprietate operată de stat să fie „în mod rezonabil în raport” cu valoarea bunului. O lipsă totală de despăgubire nu poate fi

considerată ca fiind compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1 decât în cazuri excepționale (*Broniowski*, par. 186).

Art. 1 din Protocolul nr. 1 nu garantează un drept la o compensație integrală în orice circumstanțe, o compensație numai parțială nefăcând privarea de proprietate nelegitimă *eo ipso* în toate cazurile. În mod special, niște obiective legitime „de utilitate publică”, precum cele care urmăresc măsuri de reformă economică sau de dreptate socială pot milita pentru o rambursare mai mică decât valoarea de piață integrală (*James și alții*, par. 54; *Lithgow și alții c. Marii Britanii*, 8 iulie 1986, par. 120, și *Scordino c. Italiei*, par. 95 și urm.).

Astfel, Curtea a admis în mod explicit în cauzele *Broniowski* și *Wolkenberg*, că reforma radicală a sistemului politic și economic din Polonia, precum și situația finanțelor sale, puteau să justifice limitări draconice la despăgubirea repatriaților de dincolo de Bug (*Broniowski*, par. 183, și *Wolkenberg și alții c. Poloniei*, par. 63).

În plus, din jurisprudența sa reiese clar că, în situația în care Curtea a putut să considere că legile de restituire puse în aplicare pentru a atenua consecințele încălcărilor masive ale drepturilor de proprietate, cauzate, de exemplu, de regimurile comuniste, urmăreau un scop legitim, aceasta a considerat totuși necesar să facă în așa fel încât atenuarea încălcărilor din trecut să nu creeze noi nedreptăți disproporționate (*Pincova și Pinc c. Republicii Cehe*, par. 58).

Curtea a făcut trimitere la jurisprudența referitoare la încălcările dreptului la respectarea bunurilor persoanelor îndreptățite să primească o reparație pentru imobilele a căror restituire nu mai este posibilă (*Străin; Matache și alții c. României*, 19 octombrie 2006; *Viașu și Katz*).

Curtea a reamintit în mod special faptul că, în cauza *Viașu*, a apreciat că o decizie administrativă a autorității locale competente prin care i se recunoaște părții interesate un drept la reparație este suficientă pentru a crea un „interes patrimonial” apărut de art. 1 din Protocolul nr. 1 și că, prin urmare, neexecutarea unei astfel de decizii constituie o ingerință în sensul primei fraze din primul alineat al acestui articol (*Marin și Gheorghe Rădulescu c. României*, 27 mai 2010, par. 20-22).

De asemenea, neexecutarea unei decizii administrative care recunoaște dreptul la o despăgubire într-un quantum pe care aceasta îl stabilește reprezintă o ingerință în sensul primei fraze din primul alineat al acestui articol (*Elias c. României*, 12 mai 2009, par. 21).

Cu atât mai mult, neexecutarea unei hotărâri judecătorești ce recunoaște un drept la despăgubire, chiar dacă suma nu a fost stabilită, constituie o ingerință în dreptul de proprietate în sensul primei fraze din primul alineat al art. 1 din

Protocolul nr. 1 (*Deneș și alții c. României*, 3 martie 2009, par. 46-47).

Curtea a considerat că **existența unei hotărâri judecătorești**, prin care s-a recunoscut dreptul de proprietate constituie un „bun actual”, în sensul art. 1 Protocolul 1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și că desființarea hotărârii în urma admiterii unui recurs în anulare reprezintă o încălcare a Convenției. În cauza *Stoian împotriva României* (hotărârea din 12 octombrie 2010¹, cererea nr. 12221/06) Curtea a reamintit că, prin hotărârea definitivă din 16 iulie 2001, Curtea de Apel Pitești a confirmat dreptul de proprietate al reclamantului asupra imobilului în cauză în schimbul unei sulțe și a constatat că dreptul astfel recunoscut nu era revocabil. Reclamantul avea, așadar, un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție (*Savu c. României*, 4 noiembrie 2008, par. 22). A reamintit încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1, din cauza repunerii în discuție a soluției date în mod definitiv unui litigiu și din cauza privării reclamanților de bunurile de care beneficiau la finalul procedurii, în urma unui recurs în anulare (*Brumărescu*, par. 61, 77 și 80; *S.C. Mașinexportimport Industrial Group S.A.*, par. 32 și 46 - 47, și *S.C. Piața Bazar Dorobanți S.R.L. c. României*, 4 octombrie 2007, par. 23 și 33) și a constatat că s-a produs o încălcare a art. 1 Protocolul 1 la Convenție.

Constituie un **bun actual**, în sensul Convenției, *recunoașterea dreptului de proprietate asupra imobilului preluat abuziv*, prin admiterea acțiunii în anularea contractului de vânzare, chiar dacă imobilul a fost înstrăinat unor terțe persoane printr-un contract de vânzare-cumpărare. Eventuala ingerință constând în respingerea acțiunii în anulare actelor subsecvente poate fi justificată în condițiile art. 1 din Protocolul 1 adițional la Convenție. Astfel, în cauza *Buceaș și Buciaș împotriva României* (hotărârea din 1 iulie 2014, cererea nr. 32185/04) s-a reținut încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție pentru neîndeplinirea obligațiilor ce revin statului în soluționarea unui litigiu între privați privind nulitatea absolută a unui contract de vânzare a unui imobil, subsecventă anulării actului de adjudecare. Curtea a constatat că reclamanții beneficiază de un bun în bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, constând în decizia din 26 aprilie 2000 a Curții de Apel Oradea, prin care s-a dispus anularea vânzării silite a bunului imobil cu motivarea că împrumutul fusese rambursat și că prețul era mult mai mic decât valoarea reală a bunului. Având în vedere efectul retroactiv al hotărârii de anulare, reclamanții au devenit proprietarii bunului imobil, având dreptul la restituirea acestui bun, sau la o sumă echivalentă cu valoarea bunului lor.

¹ Publicată în M. Of., Partea I, nr. 797 din 29 noiembrie 2010.

Reclamanții nu au putut beneficia de dreptul de proprietate asupra imobilului, întrucât imobilul fusese vândut unor terți, iar acțiunea în anularea actelor subsecvente a fost respinsă de către instanțele naționale.

Curtea a reținut că există o ingerință în dreptul de proprietate constând în respingerea de către Curtea de Apel Oradea, a acțiunii reclamanților de anulare a vânzării subsecvente a imobilului către S.R.. Instanța europeană a procedat la verificarea compatibilității acestei ingerințe cu norma generală din primul alineat al art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție și a statuat că hotărârea instanței interne de recurs a fost motivată neconvingător, fiind încălcat principiul legalității.

Curtea a reținut în cauza *Bălașa împotriva României* (hotărârea din 20 aprilie 2010, cererea nr. 21143/02) că reclamantul beneficia avea un ***drept patrimonial***, care se analizează ca un bun în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1, în pofida faptului că hotărârea definitivă din 26 noiembrie 2001 a Curții de Apel Pitești, care confirma hotărârea din 17 iunie 1998 pronunțată de Judecătoria Câmpulung, a anulat titlul menționat anterior (*mutatis mutandis*, *Gashi c. Croației*, 13 decembrie 2007, par. 22). Curtea a recunoscut existența dreptului patrimonial în pofida anulării titlului de proprietate al acestuia, având în vedere că reclamantul a posedat terenul timp de 8 ani și că titlul de proprietate a fost confirmat de două ori de instanțele interne. Curtea a considerat că persoana în cauză nu putea să se aștepte în mod rezonabil la anularea titlului de proprietate după mai mult de opt ani de la eliberare, prin aplicarea noii legi care stabilea această sancțiune.

Curtea a acceptat că anularea respectivului titlu a fost necesară pentru a asigura reconstituirea dreptului de proprietate al terților, fără ca aceștia din urmă să se poată plânge și de încălcarea dreptului lor de proprietate, în măsura în care aveau dreptul de a li se elibera un titlu de proprietate. Cu toate acestea, a reamintit că s-a pronunțat în sensul în care atenuarea anumitor încălcări nu trebuie să creeze noi prejudicii disproporționate (*Raicu c. României*, 19 octombrie 2006, par. 25) și că erorile autorităților administrative nu trebuie suportate exclusiv de către persoanele de drept privat în cauză. Nu trebuie ca beneficiarul unui titlu administrativ de proprietate necontestat și care se află în posesia unui teren de peste opt ani să suporte consecințele sistemului administrativ instituit.

Curtea a hotărât că individul privat de proprietate are dreptul, în principiu, să primească despăgubiri „proporționale cu valoarea bunului” de care a fost privat, chiar dacă „obiectivele legitime «de utilitate publică» pot milita pentru o rambursare inferioară valorii de piață”. Rezultă că echilibrul menționat anterior este, în general, atins atunci când despăgubirea acordată expriatului

este proporțională cu valoarea „de piață” a bunului, astfel cum a fost aceasta stabilită la momentul privării de proprietate (*Pincová și Pinc*, par. 53). În speță, Curtea a arătat că trebuie să se constate că, în *pofida anulării titlului său de proprietate asupra terenului în litigiu din motive imputabile autorităților administrative locale*, reclamantul nu a primit nici despăgubiri și nici un teren echivalent.

Astfel, Curtea a constatat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție se datorează faptului că reclamantul a trebuit să suporte un prejudiciu special și exorbitant care a întrerupt justul echilibru care trebuia să existe între, pe de o parte, cerințele de interes general și, pe de altă parte, apărarea dreptului la respectarea bunurilor.

În cauza *Anghelescu împotriva României* (hotărârea din 4 noiembrie 2008, cererea nr. 14578/03) Curtea a statuat că imposibilitatea prelungită de a dispune de imobil și de a percepe chiria - respectiv ***imposibilitatea exercitării prerogativelor dreptului de proprietate*** constituie o încălcare a dreptului lor de proprietate, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1. Curtea a considerat că respingerea de către tribunalele interne a acțiunii în evacuare pe motiv că nu au fost respectate dispozițiile lacunare ale Legii nr. 17/1994 și ale O.U.G. nr. 40/1999, l-au împiedicat pe reclamant să folosească apartamentul în cauză sau să oblige foștii chiriași ai statului să-i plătească chiria. Concluzia a fost că restricțiile suportate de proprietari timp de mai mulți ani din cauza lipsei de previzibilitate a dispozițiilor legale, a contradicțiilor și lacunelor Legii nr. 17/1994 și ale O.U.G. nr. 40/1999 nu respectă justul echilibru între dreptul la respectarea proprietății și cerințele interesului general (*Arsenovici c. României și Radovici și Stănescu c. României*).

În cauza *Ursan împotriva României* (hotărârea Secției a III-a din 6 aprilie 2010, cererea nr. 35852/04) s-a învederat că ***existența unei hotărâri judecătorești favorabile reclamantei, prin care se dispunea reintegrarea în funcție a reclamantei și plata salariilor datorate***, de către o instituție a statului reprezintă un „bun” în accepțiunea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, iar neexecutarea acesteia constituie o ingerință în respectarea dreptului la protecția bunurilor.

În cauza *Mlădin împotriva României* (hotărârea Secției a III-a din 9 februarie 2010, cererea nr. 5381/04) s-a reținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, întrucât statul, prin organele sale specializate, nu a depus toate eforturile necesare executării hotărârilor judecătorești favorabile reclamantei, pentru a asigura respectarea dreptului său de proprietate recunoscut printr-o hotărâre judecătorească, în

compensație cu o suprafață de teren ocupată de un transformator electric, **hotărâre care a conferit reclamantei o speranță legitimă.**

Curtea a reținut faptul că prin hotărârea din 18 martie 2002, reclamanta a fost îndreptățită să primească în compensație un teren de aceleași dimensiuni și caracteristici cu terenul său, iar această hotărâre conferea reclamantei o **speranță legitimă** de a intra efectiv în posesia suprafeței de teren la care se face referire în hotărârea judecătorească și de a obține titlul de proprietate potrivit legislației naționale (a se vedea *Drăculeț c. României*, 6 decembrie 2007, nr. 20294/02, par. 29).

Curtea a reținut că, în speță, deși autoritățile aveau obligația de a pune în executare hotărârile judecătorești, îndeosebi prin atribuirea unui teren echivalent, hotărârea din data de 18 martie 2002 nu a fost executată, deși aceasta nu a fost anulată ori modificată în urma exercițiului unui recurs prevăzut de lege. Doar prin anulare sau înlocuire cu o altă obligație de către instanțe a obligației impusă prin decizia în cauză, situația continuă de neexecutare poate înceta (a se vedea *Sabin Popescu c. României*, 2 martie 2004, nr. 48102/99, par. 54).

În cauza *Arhiepiscopia Catolică Alba Iulia împotriva României* (hotărârea din 25 septembrie 2012, cererea nr. 33003/03), s-a reținut existența în patrimoniul reclamantei a unei **valori patrimoniale** protejate de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Reclamanta s-a plâns de lipsirea sa de dreptul de proprietate asupra Bibliotecii Batthyaneum și a Muzeului de astronomie, inclusiv a colecțiilor de cărți și a altor obiecte conservate, făcând parte din donația din 1798. În pofida confirmării dreptului său de proprietate prin acorduri ale Guvernului român cu Sfântul Scaun, prin Ordonanța de urgență din 7 iulie 1998, autoritățile statului nu au titlu de proprietate. Curtea a considerat că reclamanta are cel puțin o speranță legitimă, întemeiată pe ordonanță, având în vedere că dreptul de proprietate nu a fost contestat de Statul Român și că a fost confirmat prin hotărâre judecătorească irevocabilă. În raport de această situație, s-a reținut că reclamanta beneficiază de o valoare patrimonială protejată de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

În cauza *Ilie Ionescu împotriva României* (hotărârea din 26 ianuarie 2010, cererea nr. 25963/03), s-a reținut că reclamantului i-a fost recunoscut, începând cu 15 februarie 2001, dreptul la despăgubire pentru terenul său naționalizat, în plus, de la 18 octombrie 2007, el a beneficiat de o a doua decizie referitoare la restituirea aceluiași teren. Aceste decizii, recunoscându-i într-un fel sau altul dreptul, în temeiul legilor de retrocedare, au fost confirmate atât de către administrație, cât și de către instanțele judecătorești.

Conform criteriilor exprimate în cauza *Viașu*, pentru a stabili dacă un reclamant beneficiază de un „**interes patrimonial**”, protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea a constatat că aceste decizii constituie un „bun” în sensul acestui articol și că neexecutarea lor prin atribuirea de terenuri sau prin acordarea de despăgubiri a constituit o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantului (*Viașu*, par. 58-60).

Curtea a reținut în cazuri similare încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție (*Viașu*, par. 62-73; *Deneș și alții c. României*, 3 martie 2009, par. 50-57; *Popa Aurel c. României*, 16 iulie 2009, par. 16-21 și *Ramadhi și alții c. Albaniei*, 13 noiembrie 2007, par. 78-84).

În cauza *Marin și Gheorghe Rădulescu împotriva României* (hotărârea Secției a III-a din 27 mai 2010, cererea nr. 15851/06), Curtea a reținut că reprezintă un „**interes patrimonial**” decizia din 23 ianuarie 2006, dreptul la despăgubiri pentru cele două clădiri naționalizate, în temeiul Legii nr. 10/2001 și a Legii nr. 247/2005, fără a se preciza o sumă. Curtea a reamintit jurisprudența menționată în cauza *Viașu c. României*, cu privire la obligația, sub aspectul art. 1 din Protocolul nr. 1, care revine statului, de a adopta o legislație previzibilă privind restituirea sau despăgubirea pentru bunurile confiscate în timpul regimului comunist (*Viașu*, par. 58). De asemenea, a subliniat că decizia prin care s-a stabilit îndreptățirea reclamanților la despăgubiri, în pofida eșecului autorităților de a determina valoarea exactă a acestora, reprezintă un „interes patrimonial” suficient de bine stabilit în temeiul legilor de retrocedare, care se încadrează în conceptul de „proprietate”, în sensul art. 1 par. 1 din Protocolul nr. 1 (*Popa Aurel c. României*, 16 iulie 2009, par. 17; *Viașu*, par. 59, și, *mutatis mutandis*, *Ramadhi și alții c. Albaniei*, 13 noiembrie 2007, par. 71).

În cauza *Mureșanu împotriva României* (hotărârea Secției din 15 iunie 2010, cererea nr. 12821/05), Curtea a statuat că existența unor drepturi salariale recunoscute prin hotărâre conferea reclamantului o **speranță legitimă** de a intra în posesia sumelor de bani. Curtea a reținut că această hotărâre judecătorească constituia un „bun” în sensul art. 1 al Protocolului nr. 1 la Convenție (*Gavrileanu c. României*, 22 februarie 2007, nr. 18037/02, par. 52).

S-a reținut că existența unei hotărâri judecătorești prin care s-a dispus **restituirea unui teren într-un anumit amplasament** constituie un **bun actual**, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. În cauza *Octavian Popescu împotriva României* (hotărârea Secției a III-a din 8 iulie 2014, cererea nr. 20589/04), Curtea a constatat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1, prin neexecutarea unei sentințe judecătorești irevocabile prin care s-a dispus restituirea unui teren într-un anumit amplasament către reclamant. S-a reținut

că autoritățile au efectuat propuneri ale unui teren refuzate de acesta pe motiv că nu corespundeau sentinței pronunțate în ce privește locația geografică și nu s-a efectuat o reconstituire integrală suprafața propusă fiind mai mică ș ca titlul emis de autorități s-a referit la un teren din altă locație.

În cauza *Dumitru Georgescu și Ion Georgescu împotriva României* (hotărârea Secției a III-a din 12 ianuarie 2010, cererile nr. 30995/03 și 31003/03) Curtea a reținut că reclamanții aveau o **speranță legitimă** că vor putea beneficia netulburați de dreptul lor, după reconstituirea dreptului de proprietate. S-a reținut încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, întrucât autoritățile administrative au fost responsabile pentru emiterea de titluri de proprietate pentru același teren în favoarea unor persoane diferite, fapt ce a condus la imposibilitatea reclamanților de a utiliza terenul asupra căruia li s-a reconstituit dreptul de proprietate.

II. În numeroase cauze, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a învederat că nu se poate reține existența unui bun în atare circumstanțe:

În cauza *Matieș împotriva României* (hotărârea din 8 iunie 2010, cererea nr. 13202/03), s-a statuat că reclamantul nu se poate preleva de existența unui bun, atâta timp cât nu s-a recunoscut în favoarea acestuia existența dreptului la restituirea în natură a bunului. Astfel, un reclamant nu se poate prevala de o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție decât în măsura în care deciziile pe care le invocă se raportează la „bunurile” sale în sensul acestei dispoziții. Nu sunt considerate drept „bunuri” în sensul articolului menționat, **speranța** de a se vedea reînviat un drept de proprietate care era stins de mult timp, nici o creanță condițională care a devenit caducă prin nerealizare. În speță, autorul reclamantului a fost deposedat de un teren în timpul regimului comunist. Procedura administrativă introdusă în temeiul Legii nr. 1/2000 și acțiunea subsecventă nu purtau asupra unor „bunuri” existente în patrimoniul reclamantului. Curtea a observat că nicio decizie administrativă sau judiciară nu a recunoscut dreptul reclamantului de a-și vedea atribuit un teren în natură. Prin urmare, Curtea a considerat că reclamantul nu dispunea de un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

În cauza *Albu și alții împotriva României* (hotărârea 10 mai 2012, cererea nr. 34796/09 și alte 63 de cereri), s-a reținut stabilirea unor **sporuri pentru funcționarii publici** nu constituie un bun și nici măcar o speranță legitimă. S-a învederat că venitul viitor nu poate fi considerat „bun” decât în cazul în care a fost deja câștigat sau plata va fi efectuată cu certitudine (a se vedea, spre exemplu, cauza *Oivusaari și alții c. Finlandei*, 23 februarie 2010, nr. 20690/06). Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, „speranța legitimă” de

a obține un „bun” poate beneficia, de asemenea, de protecția prevăzută la art. 1 din Protocolul nr. 1. Astfel, în cazul în care un drept de proprietate face obiectul unei cereri, se poate considera că persoana îndreptățită are o „speranță legitimă” dacă există temei suficient pentru acest drept în legislația națională, de exemplu, în cazul în care există o jurisprudență consacrată a instanțelor interne care confirmă existența acestuia (a se vedea cauza *Kopecký c. Slovaciei*, nr. 44912/98, par. 52).

Totuși, nu se poate considera că există o speranță legitimă în cazul în care există divergențe cu privire la interpretarea și aplicarea corectă a legislației interne, iar cererile reclamanților sunt respinse ulterior de instanțele naționale. În cauzele de față, Curtea a reținut că pretenziile drepturi salariale ale reclamanților, deși recunoscute expres de stat în legislația internă relevantă, nu puteau fi considerate ca având temei suficient în jurisprudența internă deoarece instanțele au dat interpretări diferite și chiar neunitare prevederilor legale relevante, având ca rezultat o divergență persistentă în jurisprudența în materie.

În cauza *Dragalina împotriva României* (hotărârea din 3 iunie 2014, cererea nr. 17268/03), s-a reținut că nu constituie un bun sau o speranță legitimă **neobținerea sumelor solicitate pentru lipsa de folosință și imposibilitatea de a vinde terenul**, deoarece nu se poate specula cu privire la posibilitatea și randamentul unei închirieri a apartamentului și a unei vânzări a terenului în cauză (*Buzatu c. României*, satisfacție echitabilă, nr. 34642/97, 27 ianuarie 2005, par. 18).

În ceea ce privește **posibilitatea eșalonării drepturilor salariale**, în cauza *Dumitru și alții împotriva României* (decizia de inadmisibilitate din 4 septembrie 2012, cererea nr. 57265/08) Curtea a reținut caracterul rezonabil al eșalonării plății drepturilor salariale recunoscute prin hotărâri judecătorești interne, neexistând o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, cât timp a fost păstrat un echilibru între interesele particulare aflate în joc și interesul general, eșalonarea de către debitor a plăților nefiind un argument suficient pentru o constatare a încălcării drepturilor amintite, în condițiile în care calendarul plăților a fost respectat și nu există indicii cum că nu va fi respectat pe viitor.

Referitor la reformarea sistemului public sau militar de pensii, în cauzele conexe *Ana Maria Frimu, Judita Vilma Timar, Edita Tanko, Marta Molnar și Lucia Ghețu împotriva României* (decizia de inadmisibilitate din 7 februarie 2012, cererea nr. 45312/11) Curtea a reținut că nu ne aflăm în prezența unei încălcări a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, întrucât reformarea sistemului de pensii, prin transformarea pensiilor speciale în pensii în sistemul

public, în temeiul Legii nr. 119/2010, este compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. S-a avut în vedere faptul că reforma sistemului de pensii nu a avut un efect retroactiv și nu a adus atingere drepturilor la prestații sociale, dobândite în temeiul contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale, achitate în timpul anilor de serviciu. În același sens, s-a pronunțat Curtea și în ceea ce privește reformarea pensiilor cadrelor militare în cauza *Constantin Abăluță și alții împotriva României* (decizia de inadmisibilitate din 15 mai 2012, cererea nr. 63627/11).

În ceea ce privește **interzicerea cumulului pensiei cu salariul**, în cauza *Ionel Panfile împotriva României* (decizia de inadmisibilitate din 20 martie 2012, cererea nr. 13902/11), Curtea a statuat că măsurile privind regimul cumulului pensiilor cu veniturile salariale, în scopul reducerii cheltuielilor bugetare, adoptate potrivit capitolului IV al Legii nr.329/2009, nu încalcă dispozițiile art. 14 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. Astfel că imposibilitatea reclamantului de a primi, în continuare, în același timp, o pensie militară și un salariu plătit de stat, ca urmare a intrării în vigoare a Legii nr. 329/2009, nu reprezintă o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. În prezentarea argumentelor, Curtea a reiterat faptul că principiile care se aplică, în general, în ce privește art. 1 din Protocolul nr. 1 Adițional la Convenție sunt la fel de relevante atunci când este vorba de pensii (*Stummer c. Austriei*, [MC], nr. 37452/02, par. 82, 7 iulie 2011) sau de salarii (*Mihăieș și Senteș c. României* (dec.), nr. 44232/11 și 44605/11, 6 decembrie 2011). Dintre acestea, deosebit de relevant pentru cauza de față este faptul că această dispoziție nu garantează, ca atare, vreun drept la primirea unei pensii într-un anumit quantum (*Maggio și alții c. Italiei*, nr. 46286/09, 52851/08, 53727/08, 54486/08 și 56001/08, par. 55, 31 mai 2011) și nici vreun drept de a primi un salariu într-un anumit quantum (*Vilho Eskelinen și alții c. Finlandei* [MC], nr. 63235/00, par. 94), fiind cu totul la discreția Statului stabilirea drepturilor salariale ce vor fi plătite angajaților săi din bugetul de stat (*Kechko c. Ucrainei*, nr. 63134/00, par 23, 8 noiembrie 2005).

Cu toate acestea, în cazul în care quantumul unui drept salarial este redus sau anulat, această măsură poate constitui o ingerință în exercitarea dreptului de proprietate, care trebuie să fie justificată (*Rasmussen c. Poloniei*, nr. 38886/05, § 71, 28 aprilie 2009).

O condiție esențială pentru ca ingerința să fie considerată drept compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție este faptul că aceasta trebuie să fie prevăzută de lege. Orice intervenție a autorității publice, în ce privește respectarea bunurilor, poate fi justificată numai în cazul în care servește unui interes public legitim.

Curtea a reamintit, în acest sens, dată fiind cunoașterea directă a propriei societăți și a nevoilor sale, că autoritățile naționale sunt, în principiu, cel mai bine plasate pentru a alege mijloacele cele mai adecvate în atingerea scopului stabilirii unui echilibru între cheltuielile și veniturile publice (*Terazzi SRL c. Italiei*, nr. 27265/95, par. 85, 17 octombrie 2002, și *Wieczorek c. Poloniei*, nr. 18176/05, par. 59, 8 decembrie 2009), iar Curtea respectă alegerea lor, cu excepția cazului în care aceste mijloace se dovedesc în mod evident lipsite de un temei rezonabil (*Janković c. Croației* (dec.), nr. 43440/98, *Kuna c. Germaniei* (dec.), nr. 52449/99, și *Mihăieș și Senteș c. României* (dec.), nr. 44232/11 și 44605/11, 6 decembrie 2011). Totodată, trebuie să existe un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit prin orice măsură de natură a priva o persoană de proprietatea sa (*James și alții c. Regatului Unit*, 21 februarie 1986). Echilibrul cerut nu va fi realizat în cazul în care persoanei în cauză îi revine suportarea unei sarcini individuale excesive (*Maggio și alții c. Italiei*, par. 57).

Neacordarea pensiei, ca efect al renunțării la cetățenia română. În cauza *Maria Elisabeth Puricel împotriva României* (decizia de inadmisibilitate din cererea nr. 20511/04) s-a reținut că pierderea drepturilor ei civile și sociale, inclusiv a dreptului la o pensie pentru limită de vârstă, ca efect al semnării declarației de renunțare la cetățenia română nu constituie încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție. Când a decis să părăsească țara, reclamanta, avocat de profesie, a semnat o declarație în care renunța la cetățenia română, având ca efect juridic direct, prevăzut de lege. Faptul că reclamanta a plătit contribuții la Casa de Asigurări a Avocaților, din al cărei fond se finanța pensia pentru limită de vârstă, nu îi conferea în sine dreptul de a continua să primească pensie odată ce nu mai îndeplinea toate condițiile prevăzute de lege pentru plata pensiilor.

III. Ingerința

Principiile generale ale Curții.

Curtea a statuat că art. 1 din Protocolul nr. 1 conține trei norme distincte: prima, exprimată în prima teză a primului paragraf și care prezintă un caracter general, enunță principiul respectării proprietății; a doua, care se regăsește în a doua teză din același paragraf, are în vedere privarea de proprietate și o supune anumitor condiții; cât despre a treia, consemnată în al doilea paragraf, aceasta recunoaște statelor competența, printre altele, de a reglementa folosința bunurilor conform interesului general. Cu toate acestea, nu este vorba de norme lipsite de legătură între ele. Cea de a doua și a treia se referă la exemple specifice de atingeri aduse dreptului de proprietate; prin urmare, trebuie interpretate în